

Syv nye søstre

Anders Jerichow

De gamle olieselskaber – alle vestlige – er blevet overhalet af ‘syv nye søstre’, som indgyder frygt i vestlige hovedstæder. De nye er alle kontrolleret af nationalistiske og ustabile regeringer, som ikke hører til Vestens venner

Det var galt nok, da alverdens olieressourcer i 1970’erne var kontrolleret af en umage alliance mellem totalitære, mellemøstlige diktaturer og de berømte ‘syv søstre’ – syv gigantiske vestlige olieselskaber.

De daværende syv søstre dominerede verdenshandlen med olie og gas, og sammen med de mellemøstlige olieproducenter kunne de mistænkes for en ubehagelig interesse i at skruer prisen op. De mellemøstlige olieproducenter vidste vi i nogen grad, hvor vi havde: De var interesseret i at tjene mest muligt på olien og også villige til i en vis udstrækning at bruge olie som politisk våben.

De syv søstre var lidt sværere at afkode: De var ikke interesseret i at stoppe oliehandlen, men heller ikke utilfredse med prisernes himmelflugt. De var dog vestlige, de opererede på det fri markeds vilkår, og de kunne ikke mistænkes for at have afgørende aktier i udviklingen af de

mellemøstlige konflikter, højest for at ligge på maven for de arabiske producenter.

Nu, hvor priserne (i faste priser) er ved at hæve sig op over den anden oliekrises priser i 1979, skal vi vænne os til, at de gamle ‘syv’ er ved at blive erstattet af en helt ny slags ‘søstre’ ude på verdens oliemarked. De har til fælles, at de ikke er vestlige. At de ikke fungerer uafhængigt af regeringer på markedets vilkår. At de tvært imod er kontrolleret af regeringer – og tilmed nationalistiske regeringer med iboende modsætninger eller lodrette konflikter med især USA og potentielt Vesteuropa.

Nogle af søstrenes navne kender vi. Andre skal vi lære. Må vi præsentere:

Gazprom – verdens største, og stadig voksende, gasselskab, som Kreml ikke lader køre sig eget løb. Tvært imod, vi ved, at Putins Rusland allerede har vist sig villigt til at lukke for gasledningerne til Ukraine

og Hviderusland for at understrege politiske synspunkter, og også vest-europæiske regeringer har taget til sig, at gaseksporten er en integreret del af russisk sikkerheds- og handelspolitik. Og Gazprom vil ikke nøjes med at administrere russisk gas, det er også interesseret i opkøb af både energi- og andre selskaber i udlandet. Selskabet beskæftiger 400.000 medarbejdere og kontrollerer såvel 155.000 km olieledninger som verdens største gasforekomster – og dækker samlet en fjerdedel af Europas behov for gas. Det dækker over, at Finland, Bulgarien og Slovakiet køber alt deres gas i Rusland, mens Tyrkiet får to tredjedele af sit gasbehov dækket i Rusland, og Tyskland køber godt 40 pct. af sit gasbehov hos netop Gazprom. Det giver Rusland et magtinstrument af betragtelige dimensioner.

Saudi Aramco – det enorme saudiarabiske olieselskab, som er kontrolleret af den enevældige saudiske kongefamilie og nøje forbundet med selv samme families velbefindende og derfor den saudiske stats stabilitet. Her hviler verdens største samlede olieforekomster – ikke et land uden lydhørhed på det internationale marked, endsi­ge i vestlige udenrigs- og handelsministerier. Det dækker i dag en syvendedel af verdens globale olieforbrug. I gamle dage tillod Vesten sig at betragte Saudi-Arabien som 'en af vore'. Det hører til den ny udvikling, at vestlige regeringer i dag ikke tør regne med,

at Saudi-Arabien vil vedblive at være en loyal leverandør af al den olie, vi skal bruge, til priser vi kan betale.

CNPC (China National Petroleum Corporation) – det totalitære Kinas statslige olieselskab, som allerede har travlt med at sikre den dramatisk voksende efterspørgsel på olie i Kina, og som i de kommende år vil være et redskab i Kinas utålmodige jagt efter villige leverandører af den olie, som skal muliggøre en fortsat vækst. Det er en jagt, som ikke døjer med politiske hæmninger. Kina søger ikke blot efter betalelig olie på det fri marked, men også efter langtidskontrakter med villige regeringer, uanset deres politiske habitus. Eksempel: Sudan, som på grund af folkemordet i Darfur er under vestligt pres og truet af stærkere FN-sanktioner, men som i Kina har fundet en god ven, investor og aftager af landets opsigtsvækkende store oliefund. Kina har allerede investeret i olieanlæg i 19 andre lande.

NIOC – Irans statslige gas- og olieselskab – er kontrolleret af mulla-regimet i Teheran, der i årevis har været hæmmet af manglende raffinaderier; ja, regimet har i år indført en egen rationering af olie i landets hastigt voksende biltrafik og går selv efter at tage atomenergi i brug for at kunne dække sit eget energibehov (striden om Irans militære atomteknologi lader vi ligge til en anden gang). Det er et regime, som ikke alene frygter, men snarere venter konflikter med i hvert fald USA og

måske Vesteuropa, og som ikke tillægges et forsonligt rationale af vestlige efterretningstjenester.

Til disse fire selskaber kan lægges Venezuelas *PCVSA*, Malaysias *Petronas* og Brasiliens *Petrbras*, ikke umiddelbart eller principielt på kant med Vesten, men heller ikke en del af den vestlige selvforståelse, som inviterer til politisk tryghed, når energisikkerhed står på dagsordenen. Husk fx de internationale prisstigninger på olie i 2003 efter krigen mod Saddam Hussein. Stigningerne skyldtes i højere grad alvorlige arbejdsmarkedskonflikter i det politisk skrøbelige Venezuela end Irak-krigen. Og skønt Malaysias demokratisering vækker sympati, overhales vestlig tillid til denne politiske udvikling let af bekymring for religiøs ekstremisme i både Malaysia, dets grænseområde til Thailand og dets nabo, Indonesien.

De nye søstre sidder på en tredjedel af den internationale olie- og gasproduktion og en lige så stor del af de kendte kilder, skriver *Financial Times* – mens de gamle søstre kun producerer omkring 10 procent af verdens olie og gas og kun kontrollerer tre pct. af reserverne.

“Grunden til, at de oprindelige syv søstre var så vigtige, var, at de skabte reglerne, og de kontrollerede industrien og markedet. Nu er det de nye syv søstre, som skaber reglerne, mens de internationale selskaber må leve efter dem,” sagde olie-konsulenten Robin West til avisen.

Grund til bekymring

Men andre ord: Nye spillere, nye regler. Vesten skal indstille sig på, at hverken vi eller vore regeringers traditionelle allierede i den arabiske verden længere kan (eller vil) bestemme udviklingen på det internationale oliemarked.

Og der er mange grunde til, at de vestlige regeringer bekymrer sig:

Punkt 1: Det er ikke – som i 1970'erne – ‘bare’ bekymringen for mellemøstlig stabilitet, der står i vejen for stabile og lave oliepriser. I dag er stabiliteten i Latinamerika, orkaner i den mexicanske golf og i Centralasien lige så afgørende for den internationale oliepris.

Punkt 2: Selv stabilitet er ingen garant for lave oliepriser. For den økonomiske vækst i navnlig Kina og Indien har allerede iværksat så hektisk en efterspørgsel på energi, at de internationale oliepriser i de næste årtier under alle omstændigheder vil være under et hidtil uset pres, af markedsøkonomiske årsager.

Punkt 3: De største olieklender ligger stadig under Saudi-Arabien, Kuwait og Irak, hvoraf i hvert fald de første to har hørt til Vestens traditionelle allierede. Men de seneste fire års krig i Irak er ikke ene om at indgyde bekymring for Mellemøsten i vestlige regeringer og energiministerier. Kun på kort sigt tør nogen vestlig regering satse på stabilitet i Saudi-Arabien – eller Kuwait for den sags skyld. På lang sigt er progno-

sen, at Saudi-Arabien nødvendigvis skal igennem en politisk og økonomisk transformation, som med lidt held kan blive fredelig og forsonlig.

Men ingen vestlige regeringer tør satses på heldet i Mellemøsten. De indstiller sig i stedet på, at det totalitære Saud-kongehus på et tidspunkt bliver indhentet af sin uafvendelige skæbne: At blive afløst af andre kræfter – men hvilke? Før nogen vestlig energipolitik er blevet indrettet på disse eventualiteter, kan ikke alene Irak, men også Saudi-Arabien og de andre arabiske monarkier befinde sig i tumultariske omvæltninger, som i bedste fald lander markedsøkonomisk og demokratisk, men i værste fald kan blive overtaget af antivestlige, vestkritiske eller uduelige overgangsregimer.

Risiko for ustabilitet

De optimistiske analytikere satser på, at alle de store olieproducenter – inklusive Saudi-Arabien, Irak, Kuwait, De forenede Arabiske Emirater og for den sags skyld Rusland og snart Sudan – har en egeninteresse i at sælge olie og gas, uanset hvem der er ved magten. Det taler for, at enhver afbrydelse af olieproduktionen vil blive overskuelig og kortvarig, allerede fordi producenterne vil have den største interesse i at få gang i pumperne. Og vestlige samfund vil stadig i en rum tid udgøre de største og de mest købedygtige aftagere af olie.

De pessimistiske analytikere frygter derimod, at kombinationen af de nye søstre og ustabiliteten i de olieproducerende stater er ved at skabe en ildevarslende vestlig afhængighed af kræfter, som ikke vil Vesten noget godt.

USA satsede indtil for få år siden på sine konservative allierede blandt de olieproducerende lande, især Saudi-Arabien. I dag er både konservative republikanere og liberale demokrater i den tilstundende amerikanske præsidentvalgkamp enige om én ting: At gøre USA uafhængig af ustabile, diktatoriske energiproducenter.

I betragtning af, at præsident Bush ikke alene har bygget sine otte år i Det Hvide Hus på de berømte nykonservative og det kristne højre, men også økonomisk på det, der kan kaldes olielobbyen i USA, er den politiske nyorientering opsigtsvækkende. Republikanerne havde håbet, at et nyt Irak efter Saddam Husseins diktatur ville melde sig som en ny demokratisk og stabil olieleverandør. I stedet har udviklingen i Irak fået republikanerne, inklusive Bush-administrationen, til at argumentere for uafhængighed af olie fra Mellemøsten, og ikke alene fra Irak, men også fra Saudi-Arabien.

Kongehuset i Riyadh nyder ikke længere Washingtons udelte tillid, dels på grund af saudiarabisk støtte til undergravende kræfter i Irak, dels på grund af bekymring for sta-

biliteten i den saudiske olieproduktion og endelig i erkendelse af saudiarabisk inspirativ støtte til de mest ekstremistiske og antivestlige udgaver af terroristisk jihadisme. Det er i Washingtons og andre vestlige øjne til at græde over al den stund, at kongehuset Saud og Saudi Aramco er verdens største olieproducent.

Alternativ energi?

De nye søstre er statsejede i ikke-vestlige lande, ligesom 90 procent af de forventede nye olieklnder i de kommende årtier vil være i udviklingslande, ikke i det markedsøkonomiske Vesten. De nye søstre tjener netto stadig mindre end de gamle syv (som efter fusioner i 90'erne er blevet til fire: ExxomMobil, Chevron, BP og Shell), men de nye søstres omsætning er hastigt stigende, og de kontrollerer som omtalt i dag 10 gange så store reserver som de gamle kendinge. Blandt andet fordi ingen tør regne Saudi Aramco som en af Vestens loyale leverandører.

Vesten kan udmærket håbe og tro på, at regeringerne bag de nye søstre ikke vil have tilstrækkeligt fælles interesser til at formulere en fælles handelspolitik over for Vesten. Deres hæmningsløse vækst og potentielle ustabilitet er i sig selv nok til, at vestlige regeringer ville foretrække at gøre sig uafhængige af olie fra disse selskaber og disse samfund.

Endnu et argument for en ny

energipolitik ligger i den nye vestlige – og internationale – opmærksomhed på klimaproblemer. Regeringer i Vesten er lige så lidt som den øvrige verden – inklusive Saudi Arabien, Kina og Indien – i stand til at enes om, hvad der kan eller skal gøres for at begrænse CO₂-udledningen i forbindelse med brugen af fossile brændstoffer. Men de er i stigende grad enige om at søge en begrænsning af CO₂-udledningen og om at stimulere udviklingen af alternativ energiteknologi.

Det har i sig selv fremprovokeret en ny debat mellem forskere, regeringer og økonomer om balancen mellem på den ene side de politiske tiltag for at begrænse CO₂-udledning med det nuværende energiforbrug og på den anden side udviklingen af ny energiteknologi. Det er også baggrunden for, at spørgsmålet om kernekraft er tilbage på den internationale dagsorden.

De syv nye søstre og regeringerne bag dem er næppe kede af deres dominerende indflydelse på oliemarkedet, som reelt har overrasket Vesten. Hvis de overspiller deres kort, vil de også fremme en alternativ teknologisk udvikling, som skal og kan svække deres nye magt. En ny tid, en ny magtbalance, der vil bestemme både deres udvikling – og vores.

Anders Jerichow er kronikredaktør på Politiken og redaktør af Udenrigs.